

УДК 378.78

ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Юлія ЛОКАРЕВА (Кіровоград)

Постановка проблеми. В умовах запровадження багаторівневої освіти у вищих мистецьких навчальних закладах особливої ваги набуває проблема підготовки та професійного становлення майбутніх учителів музичного мистецтва, професія яких поєднує риси та вміння педагога-виконавця, концертмейстера-ілюстратора, диригента-керівника колективу, соліста-вокаліста, лектора-музикознавця, педагога-просвітника, носія духовної культури та вишуканого смаку.

Аналіз досліджень і публікацій. Аналіз джерел педагогічного та мистецького спрямування підтверджує, що науковцями у цій галузі Е. Абдуллінім, Л. Арчажніковою, Г. Дідич, Л. Коваль, Л. Масол, О. Олексюк, В. Орловим, Г. Падалкою, А. Растригіною, О. Ростовським, О. Рудницькою, Я. Сверлюком, В. Черкасовим висвітлено та актуалізовано проблему професійної підготовки та професійного становлення майбутніх учителів музичного мистецтва.

Важливим доробком є музикознавчі та методичні праці відомих теоретиків і музикознавців А. Агажанова, Д. Алексеєва, В. Беркова, Д. Блюма, В. Вахромеєва, Г. Виноградова, Н. Гуляницької, О. Давидової, М. Калашник, Ю. Келдиша, Л. Маловик, А. Островського, Г. Побережної, Г. Смаглій, І. Способіна, Г. Фрідкіна, Ю. Холопова, С. Шипа, Т. Щериці та ін.

Мета статті полягає в обґрунтуванні, теоретичній розробці й експериментальній перевірці педагогічної технології професійного становлення майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вивчення музично-теоретичних дисциплін.

Виклад основного матеріалу. Узагальнення результатів констатувального експерименту, теоретичне обґрунтування педагогічних умов дозволило визначити специфіку професійного становлення майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі вивчення музично-теоретичних дисциплін і впровадити технологію досліджуваного процесу. Необхідність розробки педагогічної технології зумовлена недостатньою ефективністю навчального процесу, в якому музично-теоретична підготовка нерідко відступає на другий план.

Дослідно-експериментальна робота проводилася відповідно до завдань дослідження

і мала за мету таке:

1. практичну реалізацію науково-обґрунтованих педагогічних умов;
2. розробку та апробацію технології, спрямованої на забезпечення належних умов організації дослідно-експериментальної роботи;
3. створення експериментального навчально-методичного забезпечення професійного становлення майбутнього вчителя музики;
4. виявлення ступеня ефективності запропонованих педагогічних умов, технології та навчально-методичного забезпечення професійного становлення майбутнього вчителя музики в процесі вивчення музично-теоретичних дисциплін.

Для здійснення цих завдань у дослідженні ми спиралися на наукові загальнодидактичні принципи: безперервність і наступність; доступність і наочність; систематичність і послідовність; зв'язок теорії з практикою; поєднання різних форм і методів навчання. Крім вищезазначених, ми спиралися на принципи музично-теоретичного навчання: систематичного розвитку музичних здібностей; комплексності, який передбачає синтез теоретичного, слухового, виконавського, композиторського видів діяльності та їх практичного застосування; підкріплення нового матеріалу музичним сприйняттям; хронологічного викладу матеріалу, творчого спрямування навчання [1].

Для здійснення дослідно-експериментальної роботи нами було складено програму, яка передбачала:

- 1) удосконалення навчальних, робочих програм, навчально-методичних комплексів з музично-теоретичних дисциплін;
- 2) уведення до змісту музично-теоретичних дисциплін та факультативних курсів таких як: «Вступ до спеціальності», «Основи професійного становлення вчителя музики», «Основи музично-виконавської компетентності» спеціальних тем, завдань, вправ, спрямованих на проблему дослідження «Потенціал музично-теоретичної підготовки», «Зміст та структура музично-теоретичних дисциплін», «Методи організації навчально-пізнавальної діяльності», «Мета та завдання музично-теоретичних курсів», «Організація навчального процесу при вивченні музично-теоретичних курсів», «Лекційно-просвітницька практика», «Творчі

завдання як складова самовираження студентів», «Активізація самостійної роботи» тощо;

3)упровадження в програму професійної підготовки майбутнього вчителя музики спецкурсів, створених на засадах інтегрованого підходу, зокрема, «Професійне становлення майбутнього вчителя музики засобом музично-теоретичних дисциплін», «Мистецтво і медіа-простір»;

4)реалізацію системи творчих завдань з музично-теоретичних дисциплін на аудиторних заняттях й у рамках факультативу «Творче музикування»;

5)проведення дослідницької роботи в рамках наукового гуртка «Музично-теоретична підготовка як педагогічна проблема»;

6)організацію лекційно-просвітницької діяльності студентів у межах музичного лекторію «В гостях у Муз»;

7)застосування мультимедійних технологій у процесі музично-теоретичної підготовки та позааудиторної діяльності у рамках функціонування медіа-проекту «Гаудеамус».

Аналіз результатів констатувального етапу дослідження виявив, що переважна більшість респондентів, які навчаються на музично-педагогічних та мистецьких факультетах, має низькі показники критеріїв професійного становлення (мотиваційно-потребнісного, когнітивно-проективного, творчо-оцінного). Такий стан професійного становлення майбутніх учителів музики не відповідає потребам сучасного суспільства, вимогам до особистості, здатної до життєвої та професійної самореалізації. У зв'язку з цим в основу дослідно-експериментальної роботи було покладено педагогічну технологію професійного становлення майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі вивчення музично-теоретичних дисциплін.

Технологізація освітньої сфери та професійного становлення майбутнього вчителя музичного мистецтва охоплює різні сторони навчально-виховного процесу [3; 5; 6; 7; 8]. Технологія – (у перекладі з грец. «*techne*» – мистецтво, ремесло, наука; «*logos*» – поняття, вчення) визначається як сукупність операцій, що здійснюються певним способом і в певній послідовності для досягнення наперед визначених цілей. Під технологією розуміють наукову галузь, що досліджує проблеми цілей, змісту освіти, методів, засобів і форм навчання. Технологічний процес завжди передбачає певну послідовність операцій з використанням необхідних засобів (матеріалів, інструментів) та умов [7, с. 3]. Педагогічна технологія, за визначенням І. Зязюна, – це «сфера знання, яка включає методи, засоби навчання й теорію їх використання для досягнення цілей освіти» [7, с. 4].

Створення педагогічних технологій професійного становлення особистості майбутнього педагога у ВМНЗ, на думку В. Орлова, ґрунтується на таких концептуальних ідеях: інтеграції психолого-педагогічних дисциплін і предметів естетичного циклу; інтенсифікації процесу навчання за допомогою інтерактивних форм і методів; рефлексивній основі навчання і учіння, детермінованих взаємозв'язком об'єктивних і суб'єктивних умов. Технологізація професійного становлення фахівця вимагає вирішення ряду специфічних завдань, серед яких створення програми й відбір змісту професійного розвитку; розробка технології, методики, системи тренінгів рефлексивної дії; забезпечення наступності в професійному становленні та розвитку [2, с. 184].

Основні складові педагогічної технології професійного становлення майбутнього вчителя музики в їх функціонуванні та взаємозв'язках відображено на (рис. 1.). Запропонована технологія базувалася на таких змістових лініях: по-перше, актуалізація та систематизація знань, по-друге, інтеграція знань, по-третє, проєкція набутих знань у майбутню професійну діяльність.

Робота проводилася в три етапи. Мета першого етапу (мотиваційного) полягала в розробці та практичній перевірці ефективності запропонованих педагогічних умов, технологій професійного становлення, навчально-методичного забезпечення, які сприяли формуванню всіх компонентів професійного становлення майбутнього вчителя музики, особливо мотиваційного та когнітивного. Сутність даного етапу полягала в сприянні швидкій адаптації студентів з різним рівнем дозрівської підготовки до умов вивчення предметів музично-теоретичного циклу, вироблення стійкої мотивації до музичного мистецтва і музично-педагогічної діяльності, у впровадженні змістової лінії (актуалізація і систематизація знань, умінь та навичок з музично-теоретичних дисциплін), усвідомлення їх сутності та значущості, навчального і розвивального потенціалу та можливостей застосування у майбутній педагогічній роботі.

На цьому етапі дослідження було визначено такі завдання: по-перше, зацікавити студентів музичним мистецтвом, виявити інтерес до майбутньої музично-педагогічної діяльності, спонукати до вивчення музично-теоретичних дисциплін; по-друге, ознайомити зі специфікою музично-теоретичної підготовки; по-третє, оновити й профілізувати зміст музично-теоретичних дисциплін; по-четверте, урізноманітнити навчальні форми; по-п'яте, розвинути навички музично-слухового сприймання; по-шосте, сформувати усвідомлене

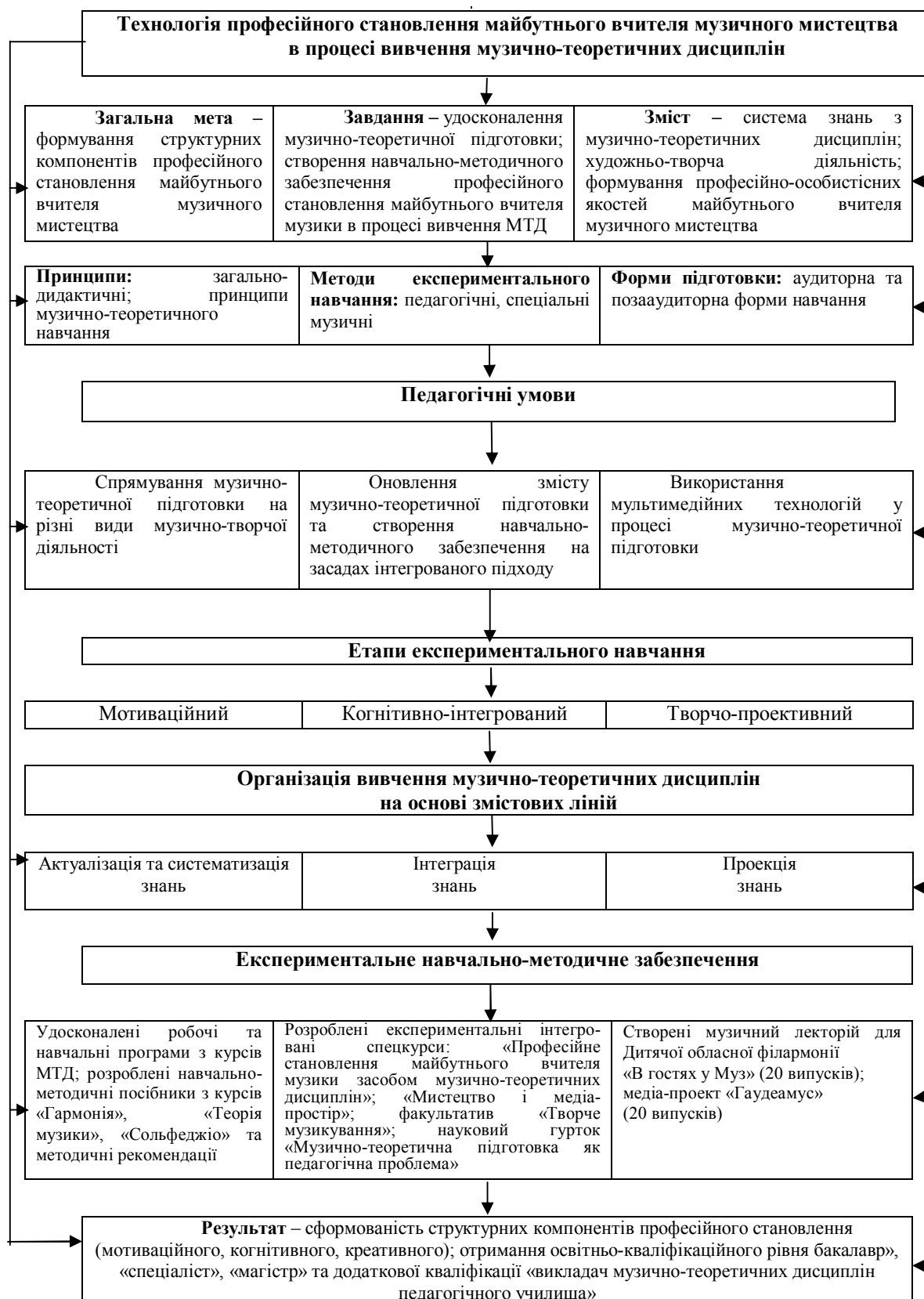

Рис. 1. Технологія професійного становлення майбутнього вчителя музичного мистецтва

ставлення до музичного твору як художньо-цілісного явища та розвинути музично-аналітичні уміння; по-сьоме, забезпечити індивідуально-творчий підхід до вивчення навчального матеріалу; по-восьме, організувати самостійну роботу студентів.

Другий етап (когнітивно-інтегрований) – спрямований на активізацію когнітивно-пізнавальних процесів, активне формування цілісної системи музично-теоретичних знань, вироблення інтегрованих творчих умінь і навичок з музично-теоретичних дисциплін: імпровізаційних (створення оригінальних мелодичних і ритмічних побудов, підбір музичного супроводу на слух, гармонізація мелодій та басів, імпровізація, обробка, стилізація, елементарна композиція); лекційно-виконавських (вербалізації музичних образів, збагачення музикознавчого тезаурусу, проведення музичних колекцій), усвідомлення важливості їх використання в практичній діяльності, формування здатності до оперування набутими знаннями в різних видах навчальної діяльності, а також ідентифікацію власного «Я» та рівня професійного виконання власних завдань.

Головним напрямком цього етапу стала реалізація таких педагогічних умов, як спрямування музично-теоретичних дисциплін на різні види музично-творчої діяльності, оновлення змісту музично-теоретичної підготовки та створення навчально-методичного забезпечення на засадах інтегрованого підходу, використання мультимедійних технологій. Це відбувалося в ході впровадження експериментального інтегрованого спецкурсу «Професійне становлення майбутнього вчителя музики засобами музично-теоретичних дисциплін», факультативу «Творче музикування», музичних колекцій, науково-практичного гуртка «Музично-теоретична підготовка як наукова проблема», що сприяли виробленню базових знань, умінь та навичок з музично-теоретичних дисциплін, формуванню інтегрованих творчих умінь (імпровізаційних, лекційно-виконавських), жанрово-стильових уявлень, розширенню музикознавчого тезаурусу.

З огляду на виявлені особливості виконання завдань першого етапу, метою другого стало: по-перше, інтегрувати базові музично-теоретичні знання, уміння й навички; по-друге, підвищити рівень музикознавчої ерудованості, володіння термінологією, сформувати інтегровані творчі уміння. Даний етап ґрунтувався на змістовій лінії «інтеграція знань», тому важливою його частиною було впровадження інтегрованого спецкурсу, спрямованого на активізацію когнітивно-пізнавальних потреб та інтеграцію музично-теоретичних знань (фундаменталізацію музикознавчого тезаурусу).

Третій етап (творчо-проективний), було направлено на активізацію креативно-рефлексивних процесів та проективних умінь. Він базувався на змістовій лінії «проектування набутих музично-теоретичних знань та вмій у майбутню професійну діяльність» і реалізовувався за рахунок взаємовпливу різних видів музично-творчої діяльності, міжпредметних зв'язків музично-теоретичних дисциплін з дисциплінами інструментально-виконавського, вокально-хорового циклів та впровадження різних рефлексивних тренінгів тощо.

Висновок. Таким чином, реалізація педагогічних умов та апробації технології активізувало професійне становлення майбутнього вчителя музики, що виявилось в прояві інтересу до музичного мистецтва, зацікавленості дисциплінами музично-теоретичного спрямування, музично-педагогічною діяльністю, бажанні розвивати власні творчі здібності, збагаченні музикознавчого тезаурусу, зростанні професійної й творчої мотивації, творчих можливостей, самооцінки, тобто, усіх важливих компонентів професійного становлення майбутнього вчителя музики.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Малашевська І. А. Методика музично-теоретичної підготовки майбутніх учителів музики на історико-стильовій основі: дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.02 / Малашевська Ірина Анатоліївна. – Київ, 2005. – 220 с.
2. Орлов В. Ф. Професійне становлення майбутніх учителів мистецьких дисциплін: теорія і технологія: [монографія. ред. І. А. Зязюна] / Валерій Федорович Орлов. – К. : Наукова думка, 2003. – 262 с.
3. Освітні технології / [навч.-метод. посібник / упоряд. О. М. Пехота, А. З. Кітченко, О. М. Любарська та ін.]. – К. : А.С.К., 2001. – 256 с.
4. Основи нових інформаційних технологій навчання / [ред. Ю. І. Машибця]. – К. : ІЗІН, 1997. – 264 с.
5. Особистісно орієнтовані технології навчання і виховання у вищих навчальних закладах : колективна монографія / [авт. тексту В. Андрущенко, Н. Дівінська, Б. Корольов та ін.; ред. В. Андрущенко, В. Лугового]. – К. : Педагогічна думка, 2008. – 256 с.
6. Педагогічна майстерність: [підручник / автори І. Зязюн, Л. Крамущенко, І. Кривонос та ін.; ред. І. Зязюна]. – К. : Вища шк., 1997. – 349 с.
7. Педагогічні технології: [навч. посібник для вузів / автори О. С. Падалка, А. М. Нісімчук, І. О. Смолюк]. – К. : Укр. Енциклопедія, 1995. – 254 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Локарева Юлія Валеріанівна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри музично-теоретичних та інструментальних дисциплін Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Коло наукових інтересів: професійне становлення майбутніх учителів музичного мистецтва.